

УДК 78 (497.5)

DOI: 10.31723/2524–0447–2018–27–2–57–65

Марта Богданівна Гурська

<http://orcid.org/0000–0002–0614–4086>

викладач кафедри теорії та історії виконавського мистецтва

Інституту мистецтв Прикарпатського

національного університету імені В. Стефаника,

викладач фортепіано Ястребарської музичної школи,

Хорватія (ГЛБ Jastrebarsko, Croatia)

gourskamarta@gmail.com

МУЗИЧНЕ ЖИТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ МІСТА ЗАДАР (ХОРВАТІЯ) В XVII ТА XVIII СТОЛІТТЯХ

***Метою** статті є поглиблене вивчення сегментів розвитку музичного мистецтва міста Задар (Хорватія). Ця тематика викликає зацікавленість своєю культурною цінністю. Автор співставляє можливості та перешкоди в розвитку музичного мистецтва заропонованого періоду, що в свою чергу сприяє більш ясному розумінню специфіки розвитку музичної культури даного регіону Хорватії. **Методологія.** У дослідженні використано історичний та системний, а також культурологічний методи, які дають можливість окремі складові музичного життя міста Задар розглядати як комплексне явище хорватської культури з її національною специфікою. **Наукова новизна.** У статті аналізується розвиток музичної культури міста Задар (Хорватія) періоду XVII–XVIII століть, який до цього часу не був об'єктом спеціального дослідження. Розрізнені маловідомі матеріали складають вагомий внесок у вивчення хорватської музичної культури та її взаємодії із європейськими культурними традиціями. **Висновки.** За допомогою знайденої інформації детально проаналізовано окремі елементи цієї проблематики. Розглянуті важливі складові музичної культури міста Задар, які сприяли загальному розвитку музичного мистецтва Хорватії. Акцентовані важливі аспекти в процесі розвитку окремих елементів музичного мистецтва міста Задар, а також можливості впливу цих елементів на культурний статус Хорватії.*

***Ключові слова:** музикант, традиція, століття, виконавець, церква, композитор.*

Gourska Marta, the postgraduate student of department of the theories and histories of the art performance, Institute of art, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, piano-teacher of Music School Jastrebarsko, Croatia.

Musical life and features of the cultural development of the city of Zadar (Croatia) of the period of the XVII–XVIII centuries

The purpose of the article is to study in depth the development of musical art in Zadar (Croatia). This topic is of interest for its cultural value. In the article, the author compares the possibilities and obstacles in the development of musical art of this period, which in turn contributes to a clearer understanding of the specifics of the development of musical culture in this region of Croatia. **Methodology.** The study used historical and systemic, as well as cultural methods that allow separate components of the musical life of the city of Zadar to be considered as a complex phenomenon of Croatian culture with its national specificity. **Scientific novelty.** The article analyzes the development of musical culture of the city of Zadar (Croatia) from the period of the XVII–XVIII centuries, which has not yet become the object of a special study. Isolated little-known materials make a significant contribution to the study of Croatian musical culture and its interaction with European cultural traditions. **Conclusions.** With the help of the information found, individual elements of the stated problematic were analyzed in detail. Considered important components of musical culture of the city of Zadar, which contributed to the overall development of musical art in Croatia. The important aspects of the development of individual elements of the musical art of Zadar, as well as the possibility of the influence of these elements on the cultural status of Croatia are emphasized.

Keywords: musician, tradition, century, performer, church, composer.

Гурская Марта Богдановна, преподаватель кафедры теории и истории исполнительского искусства Института искусств Прикарпатского национального университета имени В. Стефаника, преподаватель фортепиано Ястребарской музыкальной школы (Хорватия)

Музыкальная жизнь и особенности культурного развития города Задар (Хорватия) в XVII и XVIII веках

Целью статьи является углубленное изучение сегментов развития музыкального искусства города Задар (Хорватия). Эта тематика вызывает интерес своей культурной ценностью. В статье автор сопоставляет возможности и препятствия в развитии музыкального искусства данного периода, что в свою очередь способствует более ясному пониманию специфики развития музыкальной культуры данного региона Хорватии. **Методология.** В исследовании использованы исторический и системный, а также культурологический методы, позволяющие отдельные составляющие музыкальной жизни города Задар рассматривать как комплексное явление хорватской культуры с её национальной спецификой. **Научная новизна.** В статье анализируется развитие музыкальной культуры города Задар (Хорватия) периода XVII–XVIII веков,

до сих пор не ставшее объектом специального исследования. Разрозненные малоизвестные материалы составляют весомый вклад в изучение хорватской музыкальной культуры и её взаимодействия с европейскими культурными традициями. **Выводы.** С помощью найденной информации детально проанализированы отдельные элементы заявленной проблематики. Рассмотрены важные составляющие музыкальной культуры города Задар, которые способствовали общему развитию музыкального искусства Хорватии. Акцентированы важные аспекты в процессе развития отдельных элементов музыкального искусства города Задар, а также возможности влияния этих элементов на культурный статус Хорватии.

Ключевые слова: музыкант, традиция, век, исполнитель, церковь, композитор.

Актуальність проблеми. Розгляд запропонованої тематики є актуальним, оскільки саме завдяки детальному підходу до окремих розділів з'являється можливість глибинного розуміння конкретних питань проблематики. Структурні особливості та багатогранність музичного змісту збережених музичних прикладів є предметом досліджень науковців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В хорватській музичній культурі запропонований для розгляду період розвитку в творчому плані був цікавим та плідним. Тенденції розвитку вивчались у багатьох наукових працях. Особливо цікавими для автора виявились роботи Jerka Bezića [2], Zdravka Blažekovića [4], Miho Demovića [5], Ivana Kukuljevića-Sakcinski [7].

Наукова новизна. У статті аналізується розвиток музичної культури міста Задар (Хорватія) періоду XVII–XVIII століть, який до цього часу не був об'єктом спеціального дослідження. Розрізнені маловідомі матеріали складають вагомий внесок у вивчення хорватської музичної культури та її взаємодії із європейськими культурними традиціями.

Мета статті — поглиблене вивчення сегментів розвитку музичного мистецтва міста Задар (Хорватія). Автор співставляє можливості та перешкоди в розвитку музичного мистецтва запропонованого періоду, що в свою чергу сприяє більш ясному розумінню специфіки розвитку музичної культури даного регіону Хорватії.

Вклад основного матеріалу. При розгляді окремих аспектів проблематики розвитку музичного мистецтва міста Задар (Хорватія) в XVII та XVIII століттях досить складно диференціювати їх від аспектів розвитку музичного життя інших міст далматинського регіону

Хорватії. На жаль, багато імен тогочасних музикантів втрачено, тому документи, які існують донині, є особливо цінними для науки.

Так, наприклад, збереглися відомості про священика Шіме Вітасовіча (Šime Vitasovića), який досліджував приклади старовинної музичної історії міста. Дані про активний музичний розвиток Задару знаходимо в його пісенниках. Відомо, що пісні з цих пісенників до початку XIX століття виконувались хорватською мовою. Про використання пісенників за межами катедрали говорять збережені в інших містах приклади. Так, один примірник пісенника був знайдений в задарських францисканців, а рукопис знайдено в Дубровнику.

В кінці XVII та на початку XVIII століття серед простого населення музика розвивалась досить активно. Так, знаємо про існування заповіту каноніка Вінченца Дженціні (Vincenza Gencini) з 1719 року, в якому згадуються музичні інструменти спінетін (spinetin), органет (organet), арфа (harfa) та лют (liut). На основі існуючих фактів можна стверджувати, що в катедралі використовувались згадані інструменти. Ці та інші дані говорять про розвинену музичну культуру міста Задар на початку XVIII століття [8, с. 50–51].

І все ж, від смерті священика Шіме Вітасовіча до заснування «Театру Нобіле» («Teatra Nobile») практично не існує підтвердження розвитку музичного життя міста Задар. Створену «пустоту» вдається заповнити виключно відомостями з секундарних джерел.

Як і в більшості далматинських міст, загальна організація музичного життя міста Задар була досить скромною. Перевага надавалась розвитку сакральної музики. Відомо, що в XVIII столітті в далматинському місті Спліт для виконання в катедралах продовжувала зберігатись та розвиватись традиція композиторської творчості Пеллізарі, Баямонті, Алберті (Pellizzari, Bajamonti, Alberti). Таким способом піднімався рівень ансамблевого виконання, яке було популярним та актуальним. Відображення музичного життя міста Задар є досить скромним через недостатність оригінальних джерел для його вивчення. Все ж, цілком ймовірним вважається факт розвитку двох сакральних традицій: одна є послідовницею латинського григоріанського хоралу, інша — співом та речитативом, що розповідає про життя святих хорватською мовою. Традиція григоріанського співу була вагомим та використовувалась в щоденній практиці. Свідками цього є церковні книги, що поступово з'являлись в XVIII столітті та зберігаються в архіві задарської катедрали. Так, збірник псалмів для

чотирьох голосів (альт, тенор та два баса), що походить з 1724 року, видано в Венеції також в 1724 році. Гармонізовані хоральні наспіви з цього збірника виконувались протягом першої половини XVIII століття [3, с. 161].

Відомим є рукопис кантуала з рядом одноголосних григоріанських наспівів, що виконувались у Великодній тиждень. Щороку на святкуванні святої Штосії (sv. Stošije) в центральній церкві виконувалось дев'ять лекцій (štenja) з життя святих хорватською мовою: «Тебе, Бога, хвалимо» («Tebe Boga hvalimo») і «Благословлений» («Blagoslovljen»). Ця традиція тривала до кінця XVIII — початку XIX століття. В 1837 році традиція знову була активована каноніком церкви святої Штосії Вічком Івчевічем (Vickom Ivčevićem). В середині XVIII століття, під час свят на конвентуальних службах деяких церковних спільнот, в задарських церквах виконувались євангеліє хорватською мовою.

Крім згаданих традицій в задарських селах та «Змаєвічевій семінарії» існувала традиція глаголичного співу. Відомо про існування малого хору так званих священників-глаголяшів, які в неділю та під час свят відправляли свої служби і канонічні години. Їхній глаголичний спів був строго вокальним і не потребував ніякої спеціальної музичної підготовки [6]. На відміну від латинської богословської семінарії в «Змаєвічевій семінарії» ніколи не існувало окремого предмету, який би навчав церковному співу. Такий предмет було введено в латинській семінарії на початку XIX століття.

Крім задарської катедрали існували також інші церкви, в яких розвивалось музичне життя. Існує достатня кількість даних, завдяки яким можливо стверджувати про розвиток органної музики в місті Задар. Відомим майстром органа кінця XVII — початку XVIII століття є Іван Федріготті (Ivan Fedrigotti), про якого було сказано: «...bijaše po svoj prilici rodom iz Dalmacije» («...будучи, вірогідно, родом з Далмації») [7, с. 82]. В 1709 році в домініканській церкві Федріготті змайстрував орган.

В церквах святого Шімуна (sv. Šimuna), святої Марії (sv. Marije), святого Михайла (sv. Mihovila), святого Франциска (sv. Frane) релігійні святкування збагачувались музикою вокалу та органа. В середині XVIII століття в майстра Петра Накіча (Petra Nakića) були замовлені органи для всіх згаданих церков. В червні 1753 року в церкву святої Марії монастиря задарських бенедиктинок орган було доставлено з Венеції. В цьому ж році для францисканської церкви святого Фран-

циска теж замовлено орган. Інструмент було доставлено в 1756 році, де він залишався до 1882 року.

В 1756 році в Задрі з'явився третій орган, замовлений в Петра Накіча для церкви святого Шімуна-пророка. З огляду на ціну інструментів можна зробити висновок, що ці органи були набагато більшими від тих, які замовлялись в Петра Накіча раніше. В церкві святої Штосії орган з'явився в 1759 році і функціонував тут до 1900 року, для церкви святого Михайла інструмент було змайстровано в 1750 році. З цієї інформації випливає висновок про активний розвиток органної музики в Задарі. Широке застосування інструмента було можливим завдяки високій фінансовій спроможності церкви та міста. Цілком вірогідним є факт існування в XVIII столітті малих вокальних та інструментальних ансамблів.

Замовлення органів в середині XVIII століття сприяло створенню органної традиції, завдяки якій через двадцять років в Задарі поселяється італійська родина відомого органіста Москателлі (Moscatelli). Хоча органи Москателлі і не були розраховані на Задар, все ж саме поселення та функціонування майстерні знаменитого майстра в місті (майстерня функціонувала до 1790 року) свідчило про високий культурний рівень середовища.

Першим з родини майстрів-органістів був Нікола Москателлі (Nikola Moscatelli), учень Петра Накіча. Син Ніколи Москателлі Доменіко (Doménico) в період від 1771 до 1777 року змайстрував сімнадцять органів. В 1780 році Доменіко Москателлі поселився в Задарі і цього ж року відкрив майстерню, де змайстрував біля сорока органів. Помер Доменіко Москателлі в листопаді 1788 року. Син Доменіко Москателлі — Гаetano (Gaetano) також був відомим майстром органів. Після батькової смерті продовжив діяльність у сімейній майстерні в місті Задар. В 1788 році Гаetano Москателлі одружився з Марією Фонда (Marija Fonda). На їхньому вінчанні були присутні представники вищої аристократії В. Албіноні (V. Albinoni) та Т. Вальєр-Крелянович (T. Valier-Kreljanović). Цей факт свідчить про високий суспільний рівень майстрів-органістів.

В 1792 році Гаetano Москателлі переселився на острів Коміжа, де проживав до 1804 році та служив на церковній посаді органіста. Короткий період Гаetano Москателлі служив в місті Сень катедральним органістом. В період від 1807 до 1815 року, проживаючи в Загребі, Гаetano майстрував та ремонтував органи для різних церков північної Хорватії. В 1821 році переселився на острів Брач, де помер в 1822 році.

Гаetano Москателлі був видатним майстром своєї справи. Ним були створені органи на Полюду (Спліт), Болу (Брач), в домініканській церкві міста Шібенік.

Інтенсивний розвиток світської музики міста Задар, тобто активна діяльність композиторів та виконавців розпочинається в 1783 році заснуванням Театру Нобіле (Teatra Nobile). Для концертів та вистав було створено імпровізовану сцену.

В кінці XVIII століття в Задарі активно розвивали творчу діяльність італійські виконавці. Одним з них був Анджело Марія Фреза (Angelo Maria Frezza), народжений в Римі в 1759 році [5, с. 97]. Не існує відомостей про освіту музиканта. Відомо тільки, що в 1780 році Фреза влаштувався на службу в Задар як молодий вчитель скрипки. За запрошенням в 1786 році переселився в Дубровник та став високооплачуваним інструменталістом.

Для організації театрального оркестру в 1788 році адміністрація театру запросила італійського скрипаля Джузеппе Галі (Giuseppe Galli). Галі організував оркестр та став його директором. В 1792 та 1793 роках оркестр гастролює в Спліті, Шібеніку та в Задарі. Під керуванням Галі було організовано камерний ансамбль, який теж успішно концертував у кінці XVIII століття. Вагомою заслугою Джузеппе Галі є заснування в місті Задар скрипкової школи в 1797 році.

В кінці XVIII століття в Задарі розвивалась діяльність ще одного талановитого композитора та скрипаля — Марка Баттагела (Marco Battagel), який входив до складу музикантів Театру Нобіле як скрипаль театрального оркестру. Композиторська діяльність Баттагела представлена його Симфонією, Квартетом, Сонатою, двома кантатами.

Серед видатних музикантів — задарський скрипаль Франческо Маккарі-Спада (Francesco Mascari-Spada), що працював скрипалем в першій половині XIX століття в театральному оркестрі разом зі своїм сином Нікколо Маккарі-Спада (Niccolo Mascari-Spada). Існує версія про діяльність скрипаля в оркестрі під час керування Джузеппе Галі (Giuseppe Galli). Нікколо Маккарі-Спада повних п'ятнадцять років працював в оркестрі Театру Нобіле разом з батьком.

Висновки. Як бачимо, в першій половині XVIII століття в церковній практиці продовжилась музична традиція, що була започаткована значно раніше, — григоріанський та глаголичний спів і життя святих. З початку XVIII століття існують документальні підтвердження використання в катедралі таких інструментів, як спінет (spinet), органет

(organet) та арфа (harfa) та чотирьох органів, змайстрованих Петром Накічем.

В другій половині XVIII століття розпочинають діяльність композитори, виконавці, майстри-органісти, які своєю активністю в межах катедрали чи театру значною мірою вплинули на розвиток музичного життя міста Задар. Йдеться про композитора Марка Баттагела, скрипалів Анджело Марія Фрезі та Джузеппе Галі, родину органістів Москателлі, які обрали Задар як плідне тло для своєї творчої діяльності.

Оскільки сакральні та світські приклади музичної культури міста Задар знатно збагатили скарбницю загальної музичної культури Хорватії, як і світову музичну скарбницю, поглиблене ознайомлення з творчістю композиторів та виконавців, аналіз музичних прикладів допомагає крапцюму розумінню та вивченню проблематики в цілому.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Andreis J. Povijest glazbe. Knj. 4: Povijest Hrvatske glazbe. Zagreb: Liber Mladost, 1974. С. 23–57.
2. Bezić J. Glazba u zadarskom kazalištu u vrijeme Bachova apsolutizma. Bašćinski glasi, 1994. С. 63–93.
3. Bezić J. Razvoj glagoljaškog pjevanja na zadarskom području. Djela. Knj. V. Zadar: Institut JAZU u Zadru, 1973. С. 160–162.
4. Blažeković Z. Zadarsko kazalište krajem XVIII st. *Zadarska revija*. 1986. Br. 5–6. С. 521–525.
5. Demović M. Glazba i glazbenici u Dubrovačkoj Republici od polovine XVII do prvog desetljeća XIX stoljeća. Zagreb: JAZU, 1989. С. 97.
6. Karaman M. Del Clero Ilirico. Zadar 1740. Naučna biblioteka Zadar. br.22321 ms. 546 i br.21009 ms. 521. С. 37–42.
7. Kukuljević-Sakcinski I. Slovník umjetnikah jugoslavenskih. Zagreb, 1858. br.22321 ms. 546 i br. 21009 ms. 521. С. 82.
8. Strgačić A. Zadraniin Šime Vitasović i kulturno-povijesno značenje njegovih djela. *Radovi Instituta JAZU u Zadru*. 1955. II. С. 48–63.

REFERENCES

1. Andreis, J. (1974). History of Croatian Music. Zagreb: Liber mladost [in Croatia].
2. Bezić, J. (1994). Music at the Zadar Theater in the era of Bach's absolutism. Zadar: Bašćinski glasi [in Croatia].
3. Bezić, J. (1973). Development of Glagolitic singing in the Zadar area. Zadar: Institution JAZU in Zadar [in Croatia].
4. Blažeković, Z. (1986). The Zadar Theater at the end of the 18th century. Zadar: Zadarska revija [in Croatia].

5. Demović, M. (1989). Music and musician in Dubrovnik Republic, from the mid-XVII until the first decade of the 19th century. Zagreb: JAZU [in Croatia].
6. Karaman, M. (1740). The priesthood of Illirico. Zadar, Scientific Library [in Croatia].
7. Kukuljević-Sakcinski, I. (1858). Vocabulary of Yugoslav artists. Zagreb: JAZU [in Croatia].
8. Strgačić, A. (1955). Citizen of Zadar Šime Vitasović and cultural and historical significance of his works. Zadar: Institut JAZU [in Croatia].

Стаття надійшла до редакції 17.10.2018

УДК 782.1+782/784.21/784.25/784.95
DOI: 10.31723/2524–0447–2018–27–2–65–75

Го Цяньпін

<http://orcid.org/0000–0002–7601–4981>

*здобувач кафедри історії музики та музичної етнографії
Одеської національної музичної академії ім. А. В. Нежданової
OdGuoQianping@gmail.com*

ВЕРБАЛЬНІ ТА МУЗИЧНІ ЧИННИКИ ОПЕРНОГО ІНТОНУВАННЯ: ОБРАЗНА ЄДНІСТЬ

***Мета** статті — виявити внутрішній діалог оперних словесних логоформ, що відбивається у музичному змісті опери, як зумовлений взаємодією двох основних типів літературного слова, поетичного та прозаїчного. **Методологія** роботи визначається поєднанням естетичного та семасіологічного підходів, включає текстологічний аналіз та компаративні характеристики. **Наукова новизна** роботи визначається виокремленням оперного інтонування як синтетичного явища, що відповідає потребі наближення словесної та музичної семантики в оперній творчості; диференціацією словесних логоформ, які залучаються до оперної сфери як закономірної та зумовленої змістовими потребами оперної поетики. **Висновки** дозволяють стверджувати, що образна єдність вербальних та музичних чинників оперного інтонування визначається з двох боків: з боку естетичної ідеї, яка надає загальну художньо-смыслову скерованість оперному твору; з боку вибору специфічного словесного матеріалу як такого, що поєднує прозаїчні та поетичні якості, здатність узагальнювати та індивідуалізувати мовну свідомість людини.*

***Ключові слова:** оперне розуміння та інтерпретація, оперне інтонування, словесні логоформи, образна єдність.*